

- sen Kirjallisuuden Seura.
- 2016: Kansanlingvistisen metakielen tasoista. – *Virittäjä* 120 s. 295–296.
- NIEDZIELSKI, NANCY A. – PRESTON, DENNIS R. 2000: Folk linguistics. Trends in Linguistics. Studies and Monographs 122. Berlin: Mouton de Gruyter.
- PALANDER, MARJATTA 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Suomi 200. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2015: Rajakarjalaistaustaisten ja muiden suomalaisten mielikuvia *karjalasta*. – *Virittäjä* 119 s. 34–66.
- PRESTON, DENNIS R. 2004 [1998]: Folk metalanguage. – Adam Jaworski, Nicolas Coupland ja Dariusz Galasiński (toim.), *Metalanguage. Social and ideological perspectives* s. 75–101. Language, Power and Social Process 11. Berlin: Mouton de Gruyter.
- SARHIMAA, ANNELI 2013: *Karjalan kieli Suomessa. ELDIA-projektin tuloksia*. Studies in European Language Diversity 27.1. Mainz: Research Consortium ELDIA. https://phaidra.univie.ac.at/detail_object/0:409753 (22.11.2019).
- 2017: *Vaietut ja vaiennetut. Karjalankieliset karjalaiset Suomessa*. Tietolipas 256. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Suurtyö kielen kohdennusjärjestelmästä

Leonard Talmy: *The targeting system of language*. Cambridge, MA: The MIT Press 2017. 635 s. ISBN 978-0-262-03697-9.

Leonard Talmy (s. 1942) kuuluu kognitiivisen kielitieteen perustajiin ja on 1970-luvulta lähtien ollut yksi alan kiistattomista johtohahmoista. Jo Talmy varhaisille tutkimuksille (mm. 1978, 1983, 1985, 1987) on ollut leimallista pyrkimys selittää kielen kieliopillista ja semanttista järjestelmää kognitiivisesta psykologiasta juontuvin periaattein. Etenkin kognitiivisen kielitieteen 1970–1990-lukujen varhaisvaiheessa, jolloin siihen ei vielä liittynyt nykyisenkaltaista vahvaa empirististä ja psykolingvististä tutkimusperinnettä, juuri Talmy töiden voi paljolti katsoa oikeuttaneen koko termin *kognitiivinen* käytön koulukunnan nimessä. Talmy tutkimukset tunnetaan laajalti myös hänen oman koulukuntansa ulkopuolella, ja eräät niistä ovat synnyttäneet suorastaan omia tutkimushaarojaan, kuten liiketilanteiden leksikalisointiin keskittyvän kielitypolo-

gian (ks. esim. Ameka & Essegbey 2013; Montero-Melis, Eisenbeiss, Narasimhan, Ibarretxe-Antuñano, Kita, Kopecka, Lüpke & Nikitina 2017). Talmy 1900-luvun keskeinen tuotanto on koottu yhteen kaksiosaisessa kokoomateoksessa *Toward a cognitive semantics* (2000a, 2000b); teoksen on esitellyt suomeksi Kotilainen (2004).

Nyt arvioitavana oleva *The targeting system of language* on järkälemäinen, yli kuusisataasivuinen teos, joka esittelee yksityiskohtaisesti Talmy 2000-luvun puolella kehittämälleen mallin kielen *kohdennusjärjestelmän* (*targeting system*) kuvaamiseksi. Eräissä aiemmissa töissään Talmy (mm. 2007, 2015; ks. myös Ibarretxe-Antuñano 2006) on kutsunut suunnilleen samaa asiaa kielen *huomiojärjestelmäksi* (*attention system*). Esitys on ensisijaisesti teoreettinen, sillä se ei perustu minkään konkreettisen kieliaineiston systemaattiseen käsittelyyn, vaikka se hyödyntääkin kirjoittajan omia havaintoja ja kokemuksia erilaisista vuorovaikutustilanteista. Käytetyt esimerkit ovat enimmäkseen

englanninkielisiä, mutta lisäksi työssä tarkastellaan muutamia saksan-, ranskan- ja japaninkielisiä esimerkkejä.

Deiktisyys ja anafora keskiössä

Kohdennusjärjestelmässä on laajasti ymmärrettyä kyse kaikkien sellaisten keinojen yhteistoiminnasta, joita kieli ja kielenkäyttötilanne tarjoavat puhujalle kuulijan huomion suuntaamiseksi puhujan tarkoittamiin kohteisiin. Järjestelmän ytimessä ovat ilmiöt, jotka vanhastaan tunnetaan deiktisyyden ja anaforan nimillä. Talmyn malli kattaa kuitenkin näitä selvästi laajemman ilmiökirjon, sillä siinä otetaan huomioon paitsi puhtaasti kielelliset myös muut kielenkäyttötilanteessa esiintyvät huomion suuntaamisen keinot, kuten eleet. Kognitiivisen kielitieteen valtavirrassa kielenulkoisten tarkoitteiden ja niiden paikantamisen käsittely näin perusteellisesti ei ole ollut tavanomaista. Esimerkiksi Langackerin (2008: luku 3) kognitiivisessa kieliopissa ilmausten tarkoittekin katsotaan ensisijaisesti mentaaliseksi representaatioiksi, ei kielenulkoisiksi entiteeteiksi sinänsä, eikä näiden paikannuskeinojakaan juuri tarkastella. Kritiikkiä tällaisesta merkitysnäkemyksestä esittää Itonen (2016).

Talmy katsoo, että deiktisyys ja anafora hyödyntävät samaa yleistä kognitiivista järjestelmää, jota hän siis kutsuu kohdentamiseksi. Varsinaisten deiktisten ja anaforisten ilmausten lisäksi kohdentamista tukevat koko kielellinen konteksti sekä siinä esiintyvät leksikaaliset merkitykset, jotka auttavat kuulijaa tunnistamaan ja paikantamaan kohteen. Muita kieliopillisia tarkoitteisiin viittaamisen keinoja, kuten definiittisyyttä (ja sitä englannissa ilmaisevia artikkeleita), ei kuitenkaan tarkastella. Kielellisten ilmaisukeinojen lisäksi keskeisiä kohdentamisen välineitä ovat keskustelukumppaneiden eleet, katseen suunta, muu ruumiillisuus sekä heidän spatiaalinen ja ajallinen sijaintinsa.

Viimeksi mainittuihin liittyy esimerkiksi se, ovatko keskustelukumppanit lähetyksen vai etäällä toisistaan ja onko heidän välillään näköyhteys. Talmyn perusidea on, että mainitut osatekijät tarjoavat kukin panoksensa huomion kohdentamiseen ja vasta niiden yhteistoiminta mahdollistaa sen, että kohdennus onnistuu.

Laaja teos jakautuu kuuteen osaan, joista kukin koostuu kahdesta tai useammasta luvusta. Teoksen avaa varsinaisen ensimmäisen osan edelle sijoitettu 77-sivuinen johdanto, jossa kuvataan, millainen kohdennusjärjestelmä on, millaisista tekijöistä se koostuu ja miten niiden yhteistoimintaa tullaan tuonnetun käsittelemään. Lukija, joka ei ehdi perehtyä koko teokseen, voikin pelkän johdantoluvun pohjalta saada jo hyvän käsityksen kohdennusjärjestelmän toimintaperiaatteista sekä sen keskeisestä käsitteistöä.

Teoksessa on runsaasti uutta terminologiaa, ja sen kattava suomentaminen olisi suuri työ. Osa termeistä on Talmyn itse sepittämiä ja monet muutkin kielitieteellisinä termeinä uusia. Lukijan urakkaa helpottavat teoksen lopussa olevat asianahakemisto ja aakkostettu termiluettelo selityksineen. Keskeisimpiin uudistermeihin kuuluvat laukaisin (*trigger*) ja kohde (*target*). Laukaisin on deiktinen tai anaforinen ilmaus, joka käynnistää kohdennusprosessin ja saa kuulijan etsimään tarkoitetta joko kielenulkoisesta tai kielensisäisestä kontekstista (suomessa esim. *minä, sinä, tämä, täällä, tuo, se, hän, nyt*). Kohde taas on laukaisimen tarkoite, joka kuulijan tulee tunnistaa ja paikantaa. Kohteen paikantamiseksi kuulijalle esitetään yleensä laukaisimen lisäksi muitakin kielellisiä ja ei-kielellisiä vihjeitä (*cues*).

Vihjeet apuna kohteen paikantamisessa

Teoksen osien järjestys perustuu vihjeiden pääkategorioihin, joita tarkastellaan yksi kerrallaan. Osa I esittelee leksikaaliset

vihjekategoriat ja selvittää muun muassa sitä, mitä valittu laukaisin (demonstratiivinen tai anaforinen kielenaines) ja lausuman mahdolliset muut elementit kertovat kohteesta. Jos laukaisimena esimerkiksi toimii pronomini, sen oma muoto usein paljastaa, onko kohde olio (*tämä, tuo*) vai joukko (*nämä, nuo*). Esimerkiksi englannissa persoonapronomini paljastaa lisäksi ihmistarkoitteen sukupuolen (*he, she*). Nämä ovat laukaisinten luontaisia ominaisuuksia, jotka eivät riipu puhetilanteesta. Lisäksi laukaisimet ilmaisevat sellaisia ominaisuuksia, jotka pohjautuvat puhetilanteeseen ja vaihtelevat sen mukana. Tällainen on esimerkiksi kohteen spatiaalinen tai abstrakti etäisyys puhujasta ja kuulijasta. Suomessa tätä ilmaisee demonstratiivioppositio *tämä–tuo–se*.

Myös lausuman muut leksikaaliset ainekset antavat vihjeitä kohteesta. Yksi Talmy'n käsittelemä esimerkki on tilanne, jossa lemmikkieläinkaupassa on näytteillä useita erilaisia eläimiä mutta vain yksi papukaija. Tilanteessa on selvää, mihin tarkoitteeseen eläimiä katseleva puhuja viittaa lausumalla *Tuo on sellainen papukaija, jonka haluaisin*. Esimerkissä laukaisin on *tuo* (Talmylla englannin *that*). Se kertoo itsessään vain sen, että kohde on yksilötarkoite ja sijaitsee muualla kuin puhujan välittömässä läheisyydessä. Laukaisin saa kohdennusprosessia tukevan vihjeen substantiivilta *papukaija*, joka rajaa tilanteessa mahdollisten tarkoitteiden joukosta yhden olion. Leksikaalisten vihjekategorioiden käsittelyn osalta Talmy'n esityksen voikin katsoa olevan melko tyypillistä demonstratiivien ja viittaussuhteiden analyysia.

Eleet ja muut ei-verbaaliset vihjeet

Osassa II tarkasteltavina ovat ruumiilliset vihjekategoriat (*bodily cue categories*), joihin kuuluvat erilaiset puhujan tuottamat eleet sekä muu kehollinen viestintä, jota voidaan hyödyntää kohteen paikantami-

seksi. Niiden toimiminen edellyttää, että kuulija havaitsee ne, tavallisesti näköaistillaan.

Osoittavista eleistä tyypillisiä ovat sormella osoittaminen ja koko kädellä viittaaminen. Talmy esittää eleistä yksityiskohtaisen taksonomian, joka ottaa huomioon osoittavien ja viittaavien eleiden moninaiset tehtävät. Taksonomia perustuu siihen, miten erilaiset eleet suhteutuvat kohteeseen. Eleeseen voi liittyä esimerkiksi käsitteistys, jossa kohteeseen (kuvitteellisesti) tartutaan tai se esimerkiksi lävistetään, täytetään tai ympäröidään. Tällaisten käsitteistysten analyysissaan Talmy tukeutuu aiempaan fiktiivisen liikkeen ilmausten tutkimukseensa (Talmy 2000a: luku 2). Hän lähtee siitä, että osoittavan eleen tuottava *artikulaattori* (*articulator*, tyypillisesti puhujan käsi) aktivoi samalla fiktiivisen projektion tai ulokkeen, joka toimii artikulaattorin jatkeena ja yltää paikannettavaan kohteeseen saakka. Tämän fiktiivisen ulokkeen avulla puhuja voi paitsi koskettaa kohdetta myös kuvitteellisesti manipuloida sitä vaikkapa ympäröimällä sen. Yksi viimeksi mainitusta käsitteistyksestä annettu esimerkki on tilanne, jossa puhuja tekee kädellään viittaavaan eleen kohti jouluksuun juurella hajallaan lojuvia joululahjoja, joista hän samalla kättään kehämäisesti liikuttaen rajaa osapaljouden lausuen samalla kuulijalle: *Nuo ovat sinun lahjasi*. Esimerkissä kädestä alkava fiktiivinen uloke ja käden liike ikään kuin piirtävät kehän kohteen eli kuulijalle tarkoitettujen lahjojen ympärille ja erottavat ne näin muista lahjoista.

Osa III tarkastelee niin kutsuttuja *rinnakkaisvihjeitä* (*collateral cue categories*). Nämä liittyvät joko kohteen tai kuulijan omiin ominaisuuksiin, joita hyödynnetään kohteen paikantamisessa ja tunnistamisessa. Edellä esitetty papukaija-esimerkki sopii havainnollistamaan tätäkin: kohteella on siinä luontainen ominaisuus (”papukaijuus”), joka mahdol-

listaa leksikaalisen vihjeen toimivuuden. Toinen esimerkki rinnakkaisvihjeestä on kohteen korkea havaittavuusaste puhe-tilanteessa. Jos esimerkiksi kaksi metsässä vaeltavaa retkeilijää kuulee äkkiä voimakkaan linnunäänen, puhuja voi lausumallaan *Tuo on kuikka* saada kuulijan tunnistamaan kohteen, vaikka kuulija ei edes tietäisi, millainen lintu kuikka on. Kohteen korkea havaittavuusaste puhe-tilanteessa toimii nyt vihjeenä sen tunnistamiseksi. Kuulijaan itseensä liittyvä rinnakkaisvihje taas voi perustua esimerkiksi puhujan havaintoon siitä, mikä on kuulijan oman huomion kohteena. Jos puhuja huomaa kuulijan katsovan tarkkaavaisesti kadun varteen pysäköityä urheiluautoa, hän voi lausua *Se on Ferrari* ja antaa näin kuulijalle tietoa kohteesta, johon tämän huomio on jo kiinnittynyt.

Puhepaikkaan ja maailmantietoon liittyvät vihjeet

Osa IV esittelee taustavihjeet (*background cue categories*), joita ovat puhepaikkaan ja sen ympäristöön liittyvät sekä erilaiset episteemiset vihjeet. Perinteisen kielipöpin termein tällaisessa tehtävässä voivat toimia esimerkiksi paikan adverbiaalit, jotka rajoittavat kohteen sijainnin tietyille hakualueelle (*search space*). Yksi Talmyn esimerkeistä on *Tuo Cessna tuolla pellolla on Janen*, jossa ilmaus *tuolla pellolla* ohjaa kuulijaa etsimään lentokonetta juuri pellolta (eikä esimerkiksi ilmasta). Esimerkki havainnollistaa samalla sitä, että kohdennus voi samanaikaisesti toimia useammalla kuin yhdellä tasolla: paikannettavana kohteena on yhtäältä lokaliteetti (pelto), joka erotetaan muusta ympäristöstä, ja toisaalta itse lentokone, joka paikannetaan pellon rajaamaan lokaliteettiin. Molemmat kohdennusprosessit perustuvat Talmyn aiemmissa tutkimuksissaan yksityiskohtaisesti analysoimaan ja nykykielitieteessä laajakäyttöiseen kuvio-tausta-jakoon (*figure-ground*).

Episteemiset vihjeet puolestaan liittyvät puhujan ja kuulijan yhteiseen maailmantietoon. Tällainen vihje ei ole varsinaisesti puhujan tuottama vaan perustuu oletukseen siitä, että maailmantieto on yhteistä. Talmyn eräessä esimerkissä puhuja lausuu *Tuo on isäni* osoittaen kolmesta henkilöstä koostuvaa ryhmää, jossa on mukana yksi nainen ja kaksi miestä. Miehistä yksi on puhujaa selvästi nuorempi ja toinen tätä selvästi vanhempi. Kuulijan on helppo päätellä maailmantiedon pohjalta, että tarkoitettuna kohteena täytyy olla juuri puhujaa vanhempi mies.

Osa V käsittelee temporaalisia vihjeitä, joita hyödynnetään kohteen paikantamiseksi ajassa. Nämäkin voivat liittyä joko laukaisimeen itseensä tai muihin sen kanssa samassa lausumassa esiintyviin leksikaalisiin aineksiin. Esimerkiksi adverbi *nyt* toimii temporaalisena laukaisimena, joka kertoo kuulijalle, että kohde on läsnä nykyhetkessä tai (mikäli kohteena on konkreettinen asiointi) vallitsee puhehetkellä. Lisäksi esimerkiksi tempusten ja ajan adverbiaalien avulla voidaan ohjata kuulijan huomiota myös sellaisiin kohteisiin, jotka eivät ole läsnä puhehetkellä vaan sitä aiemmassa tai myöhemmässä ajassa.

Teoksen päättää osa VI, joka tarkastelee kohdennussekvenssejä (*sequences in targeting*). Näillä tarkoitetaan monivaiheista kohdennusta, joka rakentuu useasta ajallisesti peräkkäisestä vaiheesta esimerkiksi yhtä vuoroa laajemmassa keskustelusekvenssissä. Näin voidaan myös tarkastella kohdennusprosessin eri vaiheita: puhuja esittää ensin lausuman, jonka tarkoitus on suunnata kuulijan huomio kohteeseen (esim. *Katso tuota lintua tuolla puussa!*), tarkkailee sitten kuulijan reaktioita (esim. tämän katseen suuntaa) ja muuta palautetta ja mahdollisesti varmistaa vielä verbaalisesti, että kohdennus on onnistunut tarkoitettulla tavalla (*Näetkö sen?*). Tavoitteena on tilanne, jossa sekä puhuja että kuulija ovat kohdistaneet huomionsa samaan kohteeseen.

seen ja myös tiedostavat, että kohde on kummankin huomion kohteena.

Osassa VI tarkastellaan myös vihjeiden välisiä ristiriitoja ja niiden ratkaisuperiaatteita. Vaikka vihjeet yleensä vahvistavat tai täydentävät toisiaan, ne voivat olla myös (näennäisessä) ristiriidassa keskenään, jolloin ristiriita tulee ratkaista. Yhtenä esimerkkinä Talmy esittää tilanteen, jossa puhuja katsoo ruokapöydässä kuulijan hampaisiin ja toteaa *Sinulla on jotain täällä* osoittaen samalla omaa hampaankoloaan. Tällöin kuulijan täytyy purkaa ristiriita, joka syntyy yhtäältä kielellisten vihjeiden *sinulla* (viittaa kuulijaan) ja laukaisimen *täällä* (viittaa puhujan lähialueeseen) välille ja toisaalta ei-kielellisten vihjeiden eli puhujan katseen suunnan ja tämän omiin hampaisiin osoittavan eleen välillä.

Hieman yllättäen Talmyn laajassa teoksessa ei ole lainkaan loppulukua, joka kokoaisi yhteen olennaisimman lukijalle tarjoillusta yksityiskohtien runsaudesta. Lukija jää ikään kuin tyhjän päälle miettimään, mitä kaikasta sanotusta tulisi jäädä mieleen. Toisaalta voi ajatella, että synopsisena toimii jo laaja johdantoluku teoksen alussa.

Rönsyilevä tyyli ja niukat lähteet

Kaikkiaan Talmyn teos on perusteellinen ja syvälinen työ sekä runsaasti uutta antia tarjoava esitys laajasta aihepiiristään. Helppolukuinen se ei kaikessa runsaudessaan ole, eikä lukijan urakkaa kevennä se, että kirjoittajan tyyli on hänen aiemmista töistään tuttuun tapaan yhtäältä rönsyilevää ja mutkikasta, toisaalta tiheää ja raskaslukuista. Talmyn aiemmasta tuotannosta tuttu on myös tapa sepittää uusia termejä pientenkin yksityiskohtien kuvaamiseksi sekä viehtymys (turhankin?) tarkkojen taksonomioiden esittämiseen. Toisaalta kirjoittajan syvälinen asiantuntemus ja taito havaita yhteyksiä asioiden välillä synnyttävät lukijassa toistuvia

ahaa-elämyksiä. Ennen kaikkea Talmyn teos kytkee kielellisen ilmauksen tulkitaan saumattomasti mukaan sen käyttökontekstin sekä muut (ei-kielelliset) keinot, jotka tähän liittyvät: eleet, katset, palautteet ja ei-kielellisen kontekstin.

Vaikka teos on periaatteessa esityksellisesti deiktisyydestä ja anaforasta, se sisältää uusia huomioita muistakin kieliopin ja semantiikan osa-alueista ja on siten kiinnostavaa luettavaa muillekin kuin juuri näistä erikoisaloista kiinnostuneille. Yhtenä esimerkkinä voi mainita sivuilla 315–316 vain lyhyesti esitetyn mutta erittäin mielenkiintoisen analyysin prepositioiden skalaarisuustyypeistä, jotka ilmenevät niiden yhteensopivuudesta erilaisten astemääritteiden kanssa, esimerkiksi *very near the flagpole* tai *way above the boulder* (suomen adpositioiden kannalta ks. Huumo 2019). Ilmiöstä olisi mielellään lukenut enemmänkin.

Lähteiden käyttö on teoksessa melko niukkaa, ja lähdeluettelo on näin laajaa työtä ajatellen suppeahko. Kohdennusjärjestelmän keskeisimpienkään osatekijöiden, deiksiksen ja anaforan, muusta kielitieteellisestä tutkimuksesta, sen nykytilasta ja siinä vallitsevista käsityksistä ei lausuta juuri mitään, eikä kuulijalle tarjota aiempaan tutkimukseen perustuvaa kokonaiskuvaa, jonka pohjalle uutta lähdeäisiin rakentamaan. Pikemminkin Talmyn työ esittää tekijän oman mallin lähtien puhtaalta pöydältä.

Ihailtava on Talmyn kyky käsitellä puhtaasti kielellisten aineiden lisäksi laajalaisesti ja systemaattisesti eleitä, jotka tulevat monin tavoin kohdennusprosessia. Hänen havaintonsa erilaisten eletyyppien määrästä ja funktionaalisesta vaihtelusta ovat vaikuttavia. Talmyn käsittelemät eleet ovat siitäkin mielenkiintoisia, että ne tuntuvat ylittävän kielirajat: käytännössä kaikki hänen tarkastelemaisensa eleiden käyttötavat tuntuivat sopivan hyvin myös sisällöltään vastaavaan suomenkieliseen keskustelutilanteeseen.

Talmyn esimerkkiaineisto on lähes yksinomaan itse seipitettyä, mutta selvästi (ja usein eksplisiittisesti mainitenkin) se perustuu hänen havaintoihinsa kokemuksesta erilaisten keskustelutilanteiden osallistujana. Introspektiota ja intuitiota hyödyntävän ”nojatuolilingvistin” rinnalla esimerkkiaineistoa on siis ollut kokoamassa kieliyhteisöön kuuluva tarkkaavainen osallistuva havainnoija. Voi toivoa, että teoretisoinnin pohjalta luotua mallia pian testattaisiin aidon kielenkäytön analyyseissa, jolloin sen käyttökelpoisuus sekä vahvuudet ja heikkoudet tulisivat todennetuiksi.

TUOMAS HUUMO
etunimi.sukunimi@utu.fi

JARI SIVONEN
etunimi.sukunimi@oulu.fi

Tuomas Huumo on Turun yliopiston suomen kielen professori. Jari Sivonen on Oulun yliopiston suomen kielen professori.

Lähteet

- AMEKA, FELIX K. – ESSEGBEY, JAMES 2013: Serialising languages. Satellite-framed, verb-framed or neither. – *Ghana Journal of Linguistics* 2 s. 19–38.
- HUUMO, TUOMAS 2019: Melkein kohti, ihan lähellä, melko edessä. Mitä astemääritteet kertovat spatiaalisten grammien semantiikasta. *Sananjalka* 61 s. 7–29. <https://doi.org/10.30673/sja.80150>
- IBARRETXE-ANTUÑANO, IRAIDE 2006: Leonard Talmy. A windowing onto conceptual structure and language. Part 2. Language and cognition. Past and future. – *Annual Review of Cognitive Linguistics* 4 s. 253–268.
- ITKONEN, ESA 2016: An assessment of (mental) cognitive semantics. – *Public Journal of Semiotics* 7s. 1–42.
- KOTILAINEN, LARI 2004: Matka kohti kognitiivista kielikäsitystä. – *Virittäjä* 108 s. 141–147.
- LANGACKER, RONALD W. 2008: *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- MONTERO-MELIS, GUILLERMO – EISENBEISS, SONJA – NARASIMHAN, BUVANA – IBARRETXE-ANTUÑANO, IRAIDE – KITA, SOTARO – KOPECKA, ANETA – LÜPKE, FRIEDERIKE – NIKITINA, TATIANA 2017: Satellite- vs. verb-framing underpredicts nonverbal motion categorization. Insights from a large language sample and simulations. – *Cognitive Semantics* 3 s. 36–61.
- TALMY, LEONARD 1978. Figure and ground in complex sentences. – Joseph Greenberg (toim.), *Universals of human language. Volume 4. Syntax* s. 625–649. Stanford, CA: Stanford University Press.
- 1983: How language structures space. – Herbert L. Pick Jr. & Linda P. Acredolo (toim.), *Spatial orientation. Theory, research, and application* s. 225–282. New York, NY: Plenum Press.
- 1985: Lexicalization patterns. Semantic structure in lexical forms. – Timothy Shopen (toim.), *Language typology and syntactic description. Volume 3. Grammatical categories and the lexicon* s. 57–149. Cambridge: Cambridge University Press.
- 1987: The relation of grammar to cognition. – Brygida Rudzka-Ostyn (toim.), *Topics in cognitive linguistics* s. 165–206. Amsterdam: John Benjamins.
- 2000a: *Toward a cognitive semantics. Volume I. Concept structuring systems*. Cambridge, MA: MIT Press.
- 2000b: *Toward a cognitive semantics. Volume II. Typology and process in concept structuring*. Cambridge, MA: MIT Press.
- 2007: Attention phenomena. – Dirk Geeraerts & Hubert Cuyckens (toim.), *Oxford handbook of cognitive linguistics* s. 264–293. Oxford: Oxford University Press.
- 2015. Relating language to other cognitive systems: An overview. – *Cognitive Semantics* 1 s. 1–44.